

Spis treści

Wprowadzenie	9
STUDIA I ANALIZY	
Rafał Głajcar	
Dwadzieścia pięć lat powszechnych wyborów prezydenckich w Polsce. Potrzeba rewizji?	13
Krzysztof Urbaniak	
Prawne i praktyczne aspekty obowiązku zbierania podpisów jako element prawa zgłaszania kandydata w wyborach prezydenckich. Uwagi <i>de lege lata</i> i <i>de lege ferenda</i>	35
Maciej Hartliński	
Prerogatywy i aktywność przywódców partii politycznych w procesie selekcji kandydatów w wyborach Prezydenta RP w latach 1990–2015	56
Krzyszyna Leszczyńska	
Instytucja referendum ogólnokrajowego zarządzanego przez Prezydenta RP za zgodą Senatu	73
Ryszard Piotrowski	
Stosowanie prawa łaski przez Prezydenta RP	89
Sabina Grabowska	
Trybunał Stanu jako specjalny organ orzekający w sprawie odpowiedzialności konstytucyjnej prezydenta	107
Krzyszyna Skarżyńska	
Prezydent na trudne czasy: analiza psychologiczno-społeczna	124
Jacek Wojnicki	
Wpływ sposobu wyboru prezydenta na jego pozycję ustrojową – doświadczenia wybranych państw europejskich	141
Radosław Grabowski	
Udział prezydenta w procedurze zmiany konstytucji w państwach europejskich	164

Daniel Mider	
Źródła informacji w wywiadzie gospodarczym	181
Radzisława Gortat	
Kirgistański eksperyment z rządami parlamentarnymi i nowy cykl wyborczy	225
Olga Nadskakuła-Kaczmarczyk	
Od „suwerennej demokracji” do twardego autorytaryzmu – wzmacnianie roli ośrodka kremłowskiego w Federacji Rosyjskiej ...	268
Oksana Voytyuk	
Prawy Sektor oraz jego przyszłość w polityce wewnętrznej Ukrainy	288
Jerzy Szczupaczyński	
Między polityką a etyką. Nowe role menedżera publicznego w koncepcjach współzarządzania	307
Adam Szymański	
Państwo świeckie w Turcji – historyczna i współczesna perspektywa	324
Miłosz Pieńkowski, Katarzyna Rybka-Iwańska	
Miasta globalne i ich znaczenie w polityce zagranicznej	347
Marta Witkowska	
Ewaluacja grantu Narodowego Centrum Nauki pt. Rządzenie w przestrzeni ponadnarodowej	363
Urszula Kurcewicz	
Modèles d'intégration des immigrés dans la perspective de l'idée de citoyenneté. Recherche de nouveaux sens dans un monde en voie de globalisation	371
 RECENZJE	
Anna Frankiewicz-Bodynek, Anna Pawlak (red.), <i>Środki ochrony praw człowieka w państwach postsocjalistycznych. Zagadnienia wybrane</i> (Sabina Grabowska)	392
Paweł Ścigaj, <i>Tożsamość narodowa. Zarys problematyki</i> (Ewelina Białkowska)	398
Miroslaw Sułek, <i>Potęga państwa. Modele i zastosowania</i> (Patryk Frankowski)	402
Edyta Pietrzak, <i>Ku globalnemu społeczeństwu obywatelskiemu.</i> <i>Transgresje idei</i> (Rafał Więckiewicz)	406
Elżbieta Potocka (red.), <i>Kobiety w cywilizacji konfucjańskiej</i> (Michał Snopek)	414
Autorzy	416

Contents

Introduction	9
STUDIES AND ANALYSIS	
Rafał Głajcar 25 Years Presidential Popular Vote in Poland. Revise the Current Rules?	13
Krzysztof Urbaniak Legal and Practical Aspects of the Obligation to Collect Signatures as an Instrument of the Initial Selection of Candidates in the Presidential Election. Remarks <i>de Lege Lata</i> and Postulates <i>de Lege Ferenda</i>	35
Maciej Hartliński Authority and Activity of Party Leaders in the Process of Candidate Selection in Presidential Elections in Poland 1990–2015	56
Krystyna Leszczyńska A Nationwide Referendum Ordered by the President of the Republic of Poland and Approved by the Senate	73
Ryszard Piotrowski The Presidential Power of Pardon	89
Sabina Grabowska The Tribunal of State as a Special Authority Acting on the President's Constitutional Responsibility	107
Krystyna Skarżyńska President for Difficult Times: Psycho-Social Analyses	124
Jacek Wojnicki The Effect of the Way the Election of the President for his Insight into the Experience of the European Countries Selected	141
Radosław Grabowski President Participated in the Procedure to Amend the Constitution in European Countries	164

Daniel Mider	
Data Sources in Competitive Intelligence	181
Radziśława Gortat	
Kirgizstan's Experiment with Parliamentary Governments and a Challenge of the Second Electoral Cycle	225
Olga Nadskakuła-Kaczmarczyk	
From „Sovereign Democracy” to Hard Authoritarianism – Strengthening the Role of Kremlin in Russian Federation	268
Oksana Voytyuk	
Right Sector and its Future in Internal Policy of Ukraine	288
Jerzy Szczupaczyński	
Between Politics and Ethics. The New Roles of Public Manager in the Concepts of Governance	307
Adam Szymański	
Secularism in Turkey – Historical and Contemporary Perspectives ..	324
Miłosz Pieńkowski, Katarzyna Rybka-Iwańska	
Global Cities and Their Role in the Foreign Policyj	347
Marta Witkowska	
Evaluation of Grant of National Science Centre „Transnational Governance”	363
Urszula Kurcewicz	
Immigrant Integrity Models in the Light of the Concept of Citizenship. In Search of New Meanings in an Increasingly Global World	371
REVIEWS	
Anna Frankiewicz-Bodynek, Anna Pawlak (red.), <i>Środki ochrony praw człowieka w państwach postsocjalistycznych. Zagadnienia wybrane</i> (Sabina Grabowska)	392
Paweł Ścigaj, <i>Tożsamość narodowa. Zarys problematyki</i> (Ewelina Białkowska)	398
Mirosław Sułek, <i>Potęga państwa. Modele i zastosowania</i> (Patryk Frankowski)	402
Edyta Pietrzak, <i>Ku globalnemu społeczeństwu obywatelskiemu. Transgresje idei</i> (Rafał Więckiewicz)	406
Elżbieta Potocka (red.), <i>Kobiety w cywilizacji konfucjańskiej</i> (Michał Snopek)	414
Authors	416

Wprowadzenie

Instytucja Prezydenta Rzeczypospolitej od jej przywrócenia na mocy noweli kwietniowej z 1989 r. stanowi przedmiot istotnego zainteresowania zarówno komentatorów życia politycznego, jak i badaczy – przede wszystkim prawników konstytucjonalistów i politologów ustrojowców. W rzeczy samej wiele jest powodów takiego zainteresowania. Po pierwsze, prezydent jest głową państwa, najwyższym jego przedstawicielem, skupiającym majestat Rzeczypospolitej – zatem w oczach społeczeństwa pozostaje najlepiej rozpoznawalną instytucją (dowodzą tego rozmaite badania demoskopijne), której przypisuje się czasem nieco mistyczne cechy ojca narodu i orędownika (gwaranta) narodowej jedności. Naukowcy, rzecz jasna, postrzegają głowę państwa w nieco innej perspektywie. W licznych opracowaniach zwraca się uwagę na złożoność elementów wpisujących się w model polskiej prezydentury. Prezydent nie jest jedynie organem symbolicznym, pełniącym rolę notariuszowskie (jak to ma miejsce np. w Niemczech i Izraelu). Ma on rolę strażnika prawidłowego i harmonijnego działania władz państwowych, zaś dodatkowej legitymizacji do tych działań przydaje mu powszechna i bezpośrednia elekcja. Zakres uprawnień władczych głowy państwa nie jest zbyt wielki, lecz wystarczający dla efektywnego wykonywania funkcji arbitrażowej. Analizując model prezydentury, badacze (szczególnie politolodzy) starają się zazwyczaj dowartościować wpływ procesów politycznych (kontekst polityczny) i elementy behawioralne. Sama analiza instytucjonalna jest zbyt uboga, by zobrazować wszelkie aspekty funkcjonowania i roli głowy państwa. A zatem instytucję prezydenta postrzegać należy zarówno jako instytucję ustrojową, jak i piastuna urzędu – wraz z jego osobowością, charakterem, umiejętnościami, sposobem działania w określonej sytuacji politycznej.

Przekazywany Czytelnikom tom „Studiów Politologicznych” skonstruowany został właśnie wedle wyżej zarysowanej metody analizy instytucji głowy państwa. Uznani autorzy – reprezentanci kilku ośrodków akademickich – podjęli szeroką problematykę związaną z unormowaniem pozycji głowy państwa oraz praktyką polityczną w III Rzeczypospolitej. Rafał Głajcar, Krzysztof Urbaniak i Maciej Hartliński zajmują się

kwestią wyborów prezydenckich. Pierwszy z autorów zadaje pytanie, czy potrzebna jest rewizja sposobu wyboru głowy państwa, innymi słowy – czy uzasadniony byłby powrót do pośrednich form elekcji. I konstatuje, że w polskich warunkach powszechny i bezpośredni model elekcji prezydenckiej jest rozwiązaniem optymalnym, m.in. ze względu na to, że zabezpiecza przed ewentualnym brakiem rozstrzygnięcia, które jest możliwe, gdy wyborów głowy państwa dokonuje parlament. Okazuje się więc, że oddanie decyzji w ręce suwerena jako ostatecznej instancji może stanowić ważny argument na rzecz zapewnienia sprawności działania mechanizmu ustrojowego. K. Urbaniak z kolei pochyła się nad prawnymi i praktycznymi aspektami obowiązku zbierania podpisów jako elementem prawa zgłaszania kandydata w wyborach prezydenckich. M. Hartliński zajmuje się niezwykle istotną z punktu widzenia badań systemowych kwestią roli przywódców partii politycznych w procesie wyłaniania kandydatów w wyborach prezydenckich. Artykuły Krystyny Leszczyńskiej i Ryszarda Piotrowskiego stanowią próbę interpretacji wybranych uprawnień głowy państwa, a mianowicie zarządzania referendum ogólnokrajowego i stosowania prawa łaski. W ostatnich latach kompetencje te były – za sprawą praktyki ustrojowej – przedmiotem wielu debat i dociekań badaczy. Padły m.in. zarzuty, że prezydenci wykorzystują swoje uprawnienia w celach partykularnych (*vide* zarządzenie referendum ogólnokrajowego przez prezydenta Bronisława Komorowskiego w 2015 r. i ułaskawienie kolegi partyjnego przez prezydenta Andrzeja Dudę przed wydaniem prawomocnego wyroku sądowego). O konsekwencjach popełnienia przez głowę państwa deliktu konstytucyjnego pisze Sabina Grabowska, wskazując na specyfikę Trybunału Stanu jako specjalnego organu orzekającego w sprawie odpowiedzialności konstytucyjnej prezydenta. Światło na osobowościowe uwarunkowania sprawowania urzędu prezydenta rzuca w swym artykule Krystyna Skarżyńska. Autorka dowodzi m.in., że waga psychologicznych charakterystyk prezydenta wzrasta w sytuacjach trudnych, natomiast siła i zakres efektów metamorfozy władzy zależy od pewności i stabilności pozycji prezydenta w strukturze władzy oraz od transparentności władzy. Jacek Wojnicki i Radosław Grabowski przygotowali opracowania o charakterze komparatystycznym. Pierwszy z autorów – dialogując niejako z artykułem otwierającym tom – analizuje wpływ sposobu wyboru prezydenta na jego pozycję ustrojową (na podstawie doświadczeń wybranych państw europejskich). Z kolei Radosław Grabowski podjął kwestię udziału prezydenta w procedurze zmiany konstytucji w państwach europejskich. Autor ustala – na podstawie analizy trzydziestu trzech europejskich republik – że prezydent posiada istotną

pozycję ustrojową, zwłaszcza w tych obszarach, w których aktywność rządowa mogłaby budzić wątpliwości co do politycznej bezstronności. Do takich należy właśnie proces (i procedura) zmiany ustawy zasadniczej.

Ma niewątpliwą rację Anna Chorążewska, pisząc iż „Próba odpowiedzi na pytanie o model każdej instytucji ustrojowej jest niezwykle trudna. Poważnym problemem jest bowiem właściwy dobór kryteriów oraz konieczność uwzględnienia dwóch płaszczyzn, które składają się na rzeczywisty obraz każdej instytucji, a mianowicie: formalnej i praktycznej”¹. W polskich warunkach ustrojowych (ale przecież nie wyłącznie), szczególnie ta druga sfera (płaszczyzna) ma niezwykle dynamiczny charakter. Każdy z piastunów urzędu prezydenta przynosi swój własny „koloryt”, czy też może – ujmując to mniej potocznie – styl sprawowania tego urzędu². Wpływają na niego takie czynniki, jak „otoczenie” polityczne prezydentury (np. funkcjonowanie w warunkach kohabitacji), relacje między prezydentem a innymi przywódcami politycznymi, ambicje, osobowość i kompetencje polityczne głowy państwa, lecz w końcu i unormowania konstytucyjne (ustrojowe). W tym przypadku zaakcentować trzeba stabilność rozstrzygnięć konstytucyjnych w ostatnich dwóch dekadach. Pomimo wielu prezentowanych koncepcji zmiany modelu prezydentury (przygotowywanych głównie przez partie polityczne), lub – patrząc szerzej – czasem daleko idącej korekty systemu rządów, nie przeprowadzono żadnej konstytucyjnej rewizji. Powody tego stanu rzeczy mogą (i powinny) być materia szeregu kolejnych opracowań.

Redaktor i autorzy tomu mają nadzieję, że zaprezentowane opracowania wpiszą się w dyskusję o ewolucji modelu polskiej prezydentury.

Oprócz tekstów na temat modelu polskiej prezydentury, prezentujemy Państwu także inne analizy dotyczące kluczowych zagadnień politycznych.

Tomasz Słomka

¹ A. Chorążewska, *Model prezydentury w praktyce politycznej po wejściu w życie Konstytucji RP z 1997 r.*, Warszawa 2008, s. 283.

² Por. T. Słomka, *Style prezydentury. Analiza porównawcza*, „Przegląd Sejmowy” 2005, nr 6.